

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЦІННІСНО- ОРІЄНТОВАНОЇ ПАРАДИГМИ

Збірник доповідей за матеріалами
III Міжнародної науково-практичної конференції,
*«Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в контексті
сучасної парадигми освіти»*
присвяченій 60-річчю кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «ДДПУ»
(30 жовтня 2025 р.)

Дніпро – 2025

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТИНСТВА

Біленька Я., Курінна С.

ВІПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....6

Білоус Ю., Біличенко Г.

РОЛЬ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ В ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ УЯВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....12

Бовздаренко Д., Грибосдова Т.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДОШКІЛЬНИКІВ.....18

Бойко О., Зимівець Н. В.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ.....24

Борисова Ю., Зимівець Н. В.

ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ФУНКЦІЙ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З АФАЗІЯМИ 27

Гаріпова Г., Іванчук С.А.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....32

Горбачова О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....38

Зубенко Л., Курінний Я.В.

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ТВОРЧОСТІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	107
<i>Сотова О., Іванчук С.А.</i>	
ЛЕПБУК ЯК СУЧАСНИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	113
<i>Філіпенко Т.</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	118
<i>Хмаренко В., Бондаренко З.П.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СІМЕЙ ТПО В УМОВАХ ВІЙНИ.....	126
<i>Шкарупа Л., Курінний Я.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	133
НАПРЯМ 2. ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ТА УКРАЇНІ	
<i>Мушенко А., Зімакова Л. В.</i>	
РОЛЬ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАСМОДІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО В МЕЖАХ ТЕХНОЛОГІЇ ЛЮДМИЛИ ШЕЛЕСТОВОЇ.....	138
<i>Пархоменко Т., Зімакова Л. В.</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЛЮДМИЛИ ШЕЛЕСТОВОЇ В ПАРТНЕРСЬКІЙ СПІВПРАЦІ ЗДО З РОДИНАМИ.....	144
<i>Пеньонжик О., Зімакова Л. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ НАСТІЛЬНОЇ ГРИ «КУБИКИ ІСТОРІЙ РОРІ (RORY'S STORY CUBES)» У ТВОРЧОМУ РОЗПОВІДАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	151

ігрової ініціативи, створення розвивального ігрового середовища та активна взаємодія з родинами дітей є ключовими умовами ефективного розвитку творчої особистості в молодшому дошкільному віці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Мін-во освіти і науки України від 12.01.21 р. № 33 URL: http://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Ладивір С. О. Теоретичні основи розвитку ігрової діяльності дошкільників. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 312 с.

3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. К. : «Академвидав», 2015. 448 с.

4. Хрестоматія з дитячої психології : навчально-методичний посібник / укладачі Ю. Приходько, І. Лапченко. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2017. 320 с.

УДК 378:373.2.011.3-051].016:003-028.31

Кондратець І.В.

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри дошкільної освіти

Факультету педагогічної освіти

Київського університету імені Бориса Грінченка

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ В ІСТОРИЧНОМУ ЗРІЗІ ЯК ЗАСІБ ЗАКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Постанова проблеми у загальному вигляді. Художня література – як загальна, так і спеціально створена для дітей – фактично є відображенням суспільно-історичного середовища. Вона фіксує та передає особливості соціального устрою, родинних стосунків, релігійних вірувань, політичних

уявлень і культурних традицій. Історичні події, ідеологічні переконання неминуче впливали на характер літературних творів для дітей – особливості головних персонажів, тематику сюжетів, закладені сенси. Очевидно, що соціально-культурний контекст кожного історичного періоду визначає провідні функції дитячої літератури як специфічного словесного мистецтва, тісно пов'язаного з процесами виховання й освіти.

Кожна нація намагається закласти в літературі для дітей підвалини своєї історії, закарбувати словом генетичні коди й власні ідентифікатори. Позаяк саме так нація як спільнота людей, об'єднана певною самоназвою, мовою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних і політичних цінностей, усвідомленням своєї ідентичності може встояти та зберегтися. Тож вихователів закладу дошкільної освіти наразі важливо планувати й організовувати з дітьми такі літературні активності, які будуть пов'язані із закладанням основ історичної пам'яті: читання художніх творів, коментування й обговорення; літературні діалоги і полілоги; літературні ігри та вправи; літературні квести й вітальні тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Періодизацію дитячої літератури в різний час досліджували Б. Гошовський, Л. Кіліченко, В. Костюченко, Б. Шалагінов та ін., проте найбільш коректною, відмінною від політизованої радянської вважається періодизація української дитячої літератури, яку запропонувала Наталія Богданець-Білооскаленко. Означена періодизація цілком відтворює літературний процес, на тлі якого розвивалася література для дітей, комплексно поєднує історико-політичні, суспільні та літературні події на теренах України: 1) Середина XIX – кінець XIX століття: поява читанок і букварів; подвижницька діяльність педагогів-письменників; 2) Початок XX століття: бурхливий розвиток літературної галузі, поява нових жанрів, створення перших видавництв для дітей та започаткування нових періодичних видань для найменшої читацької аудиторії; 3) 30-ті – 50-ті роки XX століття: ідеологізація літератури для дітей, установка на викорінення

національної свідомості, фізичне винищення національної, культурної еліти України; 4) 60-ті – 90-ті роки XX століття: період, пов'язаний із «хрущовською відлигою»; 5) Кінець 1990-х років – початок XXI ст.: створення науково-пізнавальної, пригодницької, історичної, урбанізованої літератури для дітей; дитяча література незалежної України) [1].

Загальновідомо: сухі історичні факти майже не залишаються в дитячій пам'яті (до речі, як і в дорослій). Натомість художня література, як динамічний мистецький феномен з яскравою палітрою персонажів і здатністю впливати на емоційну сферу, спроможна розкрити історичні наративи.

На переконання Л. Овдійчук, особливостями творів історичного / історико-пригодницького жанрів є «органічний зв'язок із фольклорними творами, які мають романтичний елемент у змістовому плані: легендами, переказами, думами, історичними піснями». Науковиця підкреслює низку маркерів у контексті літератури з описом історичних подій: поживлений інтерес до літератури історичного жанру обумовлено «сплеском національної самосвідомості зі здобуттям незалежності України та як противага гарріпотерівському чаклунському засиллю у світовій літературі»; «стильовою домінантою означених творів є «поєднання романтичної традиції письма з реалістичним потрактуванням історичних фактів»; важливою ознакою історичних творів для дітей є їхня особлива проєкція на читача: не тільки запросити до споглядання подій у минулому, а викликати особистісне ставлення, певні почуття, спонукати до оцінки зображуваного та усвідомити зв'язок між давноминулим і сьогоденням»; «безсумнівно й те, що згадані тексти відповідають духові зображуваної епохи» [4].

Переконані: «грамотне закладання підґрунтя читацького інтересу у дошкільників залежить від правильно врахованих індикаторів і системної наполегливої діяльності у взаємодії з дітьми» [3]. Художнє слово – «не тільки невичерпне джерело знань, а й стрижень, навколо якого відбувається становлення світогляду дитини. тож маємо невтомно й цілеспрямовано

формувати коло читання дошкільнят, допомогти дітям полювати книжку, зробити її вірною супутницею свого життя» [2, с. 10].

Аналіз наукових і методичних джерел показав, що, незважаючи на актуальність історичного аспекту в літературній діяльності дітей дошкільного віку, досліджень і практичних розробок на означену тематику в останні роки майже немає.

Виділення невирішених раніше задач загальної проблеми. На жаль, досі залишається проблемою принцип доцільності й урахування аксіологічних / психологічних / історичних чинників при підборі художніх текстів для читання дітям дошкільного віку. Радянська ідеологія, яка диктувала, що читати й про кого читати, залишила по собі прірву, що поки не заповнена націоцентричною ідеєю й відповідними кроками на її підтримку й втілення. Наразі все вирішується ініціативою й завзятістю самих вихователів. Проте, хотілось, аби це стало наріжною задачею науковців, розробників освітніх програм для дошкільця, авторів підручників і посібників для майбутніх вихователів спеціальності Дошкільна освіта.

Виклад основного матеріалу. Ми дещо модифікували періодизацію Н. Дзюбишиної-Мельник і розглядаємо дитячу літературу в площині трьох зрізів: 1. Друга половина XIX-початок XX століття (Україна в складі російської імперії). 2. XX століття (Україна в 1917—1920рр. та складі СРСР). 3. XXI століття (незалежна Україна). Очевидно, що в кожному періоді були певні історичні етапи, які так чи інакше виділялися своєю радикальністю і несхожістю із загальними тенденціями. Щоби простіше й зрозуміліше розкрити структуру видавничо-літературного процесу для дітей XIX—XXI століття, ми визначили такі змістові складники: особливості літературного процесу; основні події (історичні) маркери в літературному процесі певного періоду; жанровість творів; тематика літературних творів та образна система. Подібна структуризація розкриє основні чинники схожого і відмінного в українській дитячій літературі на різних етапах свого розвитку.

Історичні маркери на різних етапах розвитку українського суспільства буде висвітлено в навчально-методичному посібнику «Література для дітей як світовідкриття» авторами Н.Гавриш, І.Кондратець, І.Кіндрат, друк якого планується до кінця 2025 року. Наразі лише акцентуємо увагу на основні педагогічні маркери в розкритті історії через художні тексти та класичні й сучасні твори, які бажано мати в бібліотечках літературних осередків відповідних вікових груп у закладі дошкільної освіти для активного читання й обговорення.

Григорій Сковорода свого часу визначив три світи людини: мікрокосм – внутрішній світ людини, макрокосм – усе, що нас оточує; Біблія / Віра – світ символів. На основі цієї тези визначаємо групи чинників, які викликають дитячий інтерес у контексті історичних персонажів та історичних оповідок:

1. *Близький простір (мікрокосм):* Історії Родоводу. Історії оберегів, реліквій, артефактів. Історії міст, сіл, у яких живуть діти (А як було раніше?). Етимологічне пояснення назв країни, міста, села, вулиці, річки тощо (Чому так називається?). Історії мистецьких об'єктів у рідному місті, селі (будівлі, пам'ятники, пам'ятки, полотна тощо). Історії героїв українсько-російської війни.

2. *Колоритна фактура образів:* Козаки (одяг, зброя, житло, традиції, уклад життя). Українці в національних костюмах. Обереги та українські тотеми

3. *Трансформація об'єктів:* Історії еволюції речей (А як було раніше?). Історії еволюції об'єктів природи, довкілля.

4. *Далекий простір (макрокосм):* Історії інших країн, міст, сіл. Історії життя відомих постатей.

5. *Біблія – книга книг (світ символів):* Виникнення Світу. Біблійні історії про людські взаємини.

Для того, щоби цікаво й доступно розповісти дітям дошкільного віку про історію, необхідно обирати літературні твори різних жанрів:

- *Героїчні / епічні казки* (центральним є образ героя-богатиря, лицаря, завдяки доблесті, мудрості та зв'язі якого відбуваються всі описувані події;

носять виразний історичний характер, позаяк їх головні герої мали реальних прототипів).

Орієнтовні твори: «Кирило Кожум'яка» (Олександр Олесь); «Богута-багатир», «Богдан – січовий стрілець» (Роман Завадович); «Три правди» (Катерина Перелісна); «Казка про лицаря Добриню та його сестричку Забаву» (Юрій Тис); «Козак Мамарига» (літературна обробка Наталії Забіли); «Анна Ярославна. Київська князівна – королева Франції» (Іван Малкович) та ін.

- *Реальна проза: оповідання* (невеликий за обсягом прозовий твір, у якому зображувалась одна подія з життя одного або двох сформованих персонажів); *повість* (літературний прозовий твір середньої форми, довший за оповідання, але коротший за роман, характеризується однолінійним сюжетом)

Орієнтовні твори: «Катруся летить в країну жовто-золотої зірки», «Кам'яна мушля», «Моя тасмниця» (Леся / Бризгун Шанта); «Маленький дзвонар із Конотопу» (Леонід Полтава); «Українські скарби» (Валентина Вздутьська); «Яблука війни» (Надійка Гербіш); «Мрія. Небесні авіалінії» (Зоряна Живка); «Казка про світло» (Христина Лукашук); «Клуб врятованих. Непухнасті історії» (Сашко Дерманський); «Війна, що змінила Рондо» (Романишин Романа і Лесів Андрій); «Крим Керіма» (Наталія Смирнова); «Обертасики» (Віра Правоторова) та ін.

Про історію можна говорити з дітьми не тільки в контексті історичних постатей та історичних подій, описаних у художній літературі або дитячих енциклопедіях. Будь-який художній твір має історичне тло (бекграунд), яке в більшій чи меншій мірі проявлено в тексті.

Важливо скористатись порадами авторок книжки «Як виховати читача»: «Якщо те, що ви читаєте, не спрацьовує для вас або для дитини, *змінюйте текст*. Можна скоротити надто довгий фрагмент, щоб утримати увагу. Замінити незрозумілі дитині слова на простіші. Пом'якшити різкі вислови тощо» [5, с. 102].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи тему «Історизм у літературі для дітей», зазначимо: запам'ятовувати історичні дати, назви історичних подій і постаті діти будуть у школі. У дитсадку ж основна задача педагога – зацікавити історією. Потрібно протиставляти шароварщині – спотвореному уявленню про українську культуру, що зводить її до псевдонародних елементів, побуту селянства й козацтва – справжні ціннісні орієнтири. За допомогою художніх текстів маємо показати дітям автентичну культуру та сприяти формуванню особистості, яка знатиме рідну історію й матиме чітке національне самовизначення.

Подальші розвідки в означеному напрямі стосуються рекомендованих художніх текстів для всіх вікових груп та розроблення алгоритмів літературних активностей у цій площині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданець-Білокаленко Н. І. Розвиток літератури для дітей в Україні (сер. XIX – поч. XXI ст. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729936/1/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F_%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.%20%D0%94%D1%96%D1%82%D0%B8.%20%D0%A7%D0%B0%D1%81.%202021.%20%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%207.-32-43.pdf

2. Гавриш Н., Кондратець І. Дитина і книжка: новий формат взаємодії з дітьми. *Дошкільне виховання*. 2022. № 1. С. 6–10.

3. Кондратець І.В. Світ літературних творів для дошкільників. Філософські години: читання з продовженням і рефлексуванням : навчально-методичний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2024. 160 с.

4. Овдійчук Л.М. Жанри та стильові особливості сучасної прози для дітей. URL: <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/305>

5. Пол П., Руссо М. Як виховати читача / пер.з англ. О.Стукала. Київ : ArtHuss. 2020. 264 с.

УДК 373.2.015.3:159.952.13

Лактіонова В.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постанова проблеми у загальному вигляді. Сучасна освітня парадигма, орієнтована на особистісно-орієнтований підхід, вимагає формування суб'єкта, здатного до самостійного пізнання, критичного мислення та неперервного навчання. У цьому контексті пізнавальний інтерес виступає як ключовий мотиваційний чинник, що забезпечує активне ставлення дитини до світу, стимулює її розумову діяльність та є внутрішнім рушієм інтелектуального розвитку. Відповідно до положень української педагогіки та психології, саме дошкільний вік є сенситивним періодом для закладки основ пізнавальних інтересів, оскільки цьому періоду властива висока допитливість, емоційна чутливість та прагнення до експериментування.

Одним із найбільш ефективних шляхів формування пізнавальних інтересів визнано дослідницьку (пошукову) діяльність. Вона забезпечує перехід від пасивного сприйняття інформації до активного, практичного її здобування, моделюючи елементи наукового пізнання. Залучення дошкільників до